૬૭૧૦

૧૧૧/૧૪ → ૨૦૮

બ નામે ખુદા.

૬૮૫૮

આલફ્રેડ નાટક મંડળીએ

શેકસ્પીયરના, હેમલેટ ઉપરથી ઉપજાવી કાહડેલા

ખુને નાહક

નામના, નવા ઉર્દુ ખેલનો સાર

તથા એ ખેલમાં ગવાતાં ગાયણો.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

આલફ્રેડ નાટક મંડળીના માલેક

કાવસજી પાલનજી ખટાઉ.

તા૦ ૧૫ મી જુન ૧૮૯૮.

કીંમત ત્રણ આના.

૬૯૧૦

મુંબઈ:
જમશેદજી નસરવાનજી પીટીટ પારસી આરફનેજ
કેપટન પ્રીંટીંગ વર્કસ.

ખુલાસો.

"નાટક નીતીની નીશાળ" છે, એ નીશાળનું ખેતર એટલું વીશાળ છે કે જેને જાત કે પરજાત, વીદવાન કે અજ્ઞાન, નાદાન કે બુદ્ધિમાન ગૃહસ્થોએ ચાલુ સદીમાં બોહોળા વીસ્તારમાં ખેડયું છે જેમાંથી જુદી જુદી જાતના ભાત (રંગ) ઉગી નીકલ્યા છે; જેની ખરી ખુબી અને ખામીનો કદરદાન તો તેજ યજદાન છે પણ જે જણના ભાંગ્યમાં જસ મેળવવાની સરજત હોય છે તેજ ખરો ભાગ્યશાલી ગણાય છે.

સારાંશ, આ ટુંક ખુલાસો કાંઈ બડાઈ યા મોટાઇ ને માટે નથી પણ ફકત મુર્ખાઇ તથા બેવકુફાઇનો યકરાર છે, કે શેકસપીયર જેવા મહાન ગુરૂના નાટક સાથ ચેડાં કહાડવાં એ ખુદ શેકસપીયરનું ખુન કરવા સમાન છે.

અંગ્રેજી સંસાર તથા તેમના રેવાજ અને રાહ રસમોની રૂઢીનું આબેહુબ ચીત્ર દેશી સંસારમાં સંપુર્ણ દર્શાવવું તેમજ શેકસપીયરના ઉમદા લખાણનો ખરો ભાવાર્થ સમજવો કે સમજાવવાનું ડોલ ઘાલવું એ લોખંડને સુતું સમજવા સમાન છે.

ઉપલું જાણવા તથા સમજવા છતાં ઉપલા મહાન ગુરૂના અખૂટ ખજાનામાંથી જાણીતી કહેવત મુજબ "લોભનો થોભ" નહી સમી શકવાથી એક જાણીતો અને અંગ્રેજી ભાશા સમજનારી આલમમાં એક્કે અવાજે માનીતો થયલો 'હેમલેટ'નો ખેલ આલફ્રેડ નાટક મંડલીએ પસંદ કરીને પોતાને માથે એક જોખમ, ખરોજ જોખમ ખેડયો છે. અલબતાં તમાશબીનોની બારીક બીની તથા નુકતેચાનીના દોશમાંથી મુકત થવા ખાતર આલફ્રેડ મંડલીએ એ ખેલને ખુદ હેમલેટનેજ નામે રજુ ન કરતાં તે ફીસ્સા પરથી ઉપજાવી કહાડેલા એક ચોકઠાં દાખલ દેશી સંસાર તથા દેશી નામ ઠામ સાથે રજુ કરી પોતાના બચાવનો કીલ્લો આગમચથી બાંધી રાખયો છે.

અંગ્રેજી તમાશબીનોની આંખ તથા કાન નાટકના નીયમથી નીરાલી તથા નકામી કોઇપણ ચીજને જોઇ તે સાંભળી કે સાંખી શકતી નથી. પણ દેશી પ્રજાનો મોટો ભાગ હજી તે રૂઢી કે રચનાને પસંદ કરી શકતો નથી. અસરકારક કરૂણામય ભાગ રૂદન પાટલો લાગે છે; બોધકારક નસીહત રૂપી વચનો તથા નીતીદર્શક દેખાવો. ભાશણ તથા પીંજન લેખે છે; પણ તેને બદલે જો કોઈ આફ્રીકાનો હબશી, કે હયદ્રાબાદનો દરજી કે ચંડુલખાનાનો ચંડુલી ઢોલ, છક્કડ તથા લાત મુક્કીની બાજી ખેલે કે પછી રાજી રાજીને વાહજી વાહજીની તાલી વાગે. અલબતાં એમાં નાટક મંડલીઓનો ઝાઝો કસૂર નથી.

અવ્વલથી આખર સુધીના આ કરૂણામય ખેલમાંથી હમુને નાગારીને લીધે શોખીન તમાશગીરોના શોખને અનુસરીને અસલ ખેલની પુરતી ગંભીરતા જાળવીને રમુજ મેલવવા માટે સલમાન રેહાના તથા ફરજાનાના તદનજ નવા કલપીત ભાગો આમેજ કરવા પડયાછે જેમ કરતાં બન્યું છે ત્યાંસુધી નાટકની અસલ રચનાને જરા પણ અલવલ આવવા દીધી નથી પછી તો ઈનસાન ખતાને લાયક છે. ઉપલા ત્રણ ભાગો ઉપરાંત અમીરજાદા મનસુર તથા અનવરના નવા ભાગો પણ ઉપલા નાટકને વધુ દીપાવવા ખાતર જેહતી સંભાલથી આમેજ કીધાછે.

ટુંક મુદતમાં આલફ્રેડ કંપનીથી જે અને જેટલું બન્યુંછે તે અને તેટલું કામ શોખીન પ્રજા સનમુખ રજુ કર્યું છે, હવે ફતેહ અને જસનો આપનાર કીરતાર છે અને પારકી ખામીઓ ખુબીની નજરથી ગઇ ગુજરી કરનાર તે બુદ્ધીમાન ઇનસાન છે.

———:o:———

બ નામે ખુદા.

ખૂને નાહકના ખેલનો ટુંક સાર.

અંક પેહેલો.

પરદો પેહલો—જહાંગીરના બાપ શાહ આલમગીરના મરણ પછી મલેકા ગોહરૂનનીસા જહાંગીરના કાકા ફરરોખ (પોતાના દેવર) સાથે બીજીવાર પરણી છે. ફરરોખ પોતાને રાજા બનાવવા માટે મલેકાને સમજાવે છે, મલેકા તે મતને અનુસરીને વજીર હુમાયુંનને સાંધી તેની સામેલગીરીથી ફરરોખને રાજ અપાવવાની ગોઠવણ કરે છે. જહાંગીર બાપના મરણનો શોક, તથા ટુંક મુદ્દતમાં તેણીની માએ બીજી શાદી કીધી તેનો વીલાપ કરે છે, અખતર (જહાંગીરનો દોસ્ત) તેને ધીરજ આપે છે; વજીર હોમાયું ફરરોખને રાજા બનાવીઆની ખબર જહાંગીરને આપે છે.

પરદો બીજો—મેહેરબાનું (જહાંગીરની આશક. વજીર હુમાયુંની બેટી) જહાંગીરની જુદાઇમાં ઝુરે છે, જહાંગીર ત્યાં આવે છે. પોતાની માતાની બેવફાઇથી જહાંગીર બધી ઓરતો તરફ પોતાનો અણગમો દેખાડે છે, અને મેહેરબાનુંના સવાલના ભરમભર્યા જવાબ આપી ચાલી જાય છે. સલમાન (જહાંગીરનો નોકર) ત્યાં આવી લાગે છે અને રેહાના (મેહેરબાનુંની સાહેલી) ને પોતા સાથે શાદી કરવા સમજાવે છે પણ રેહાના અખતરના ભાઇ અનવર સાથ લગનના વચનથી બંધાએલી હોવાથી તથા સલમાન એક છટેલ છકેલ હોવાથી રેહાના તેને ધીકારે છે. સલમાન ચાંઇ પડી જવાથી કોઇબી તદબીરથી મેહેરબાનું પાસેથી લગન કરવાનું વચન લેવાનુ બીડું ઝડપી જાએ છે.

પરદો ત્રીજો—ફરામુર્ઝ વજીરનો છોકરો મનસૂર મેહેરબાનું પર આશક હોવાથી તેના ફીરાકમાં રાત દીવસ મેહેરબાનુંના બાગ આગલ ભટકે છે. ત્યાં મેહેરબાનુંની સાહેલી રેહાના તથા ફરજાના આવી લાગે છે. મનસૂર તેઓ પાસેથી મેહેરબાનું સાથે એકવાર ભેટ કરાવવાની કબુલાત લે છે.

પરદો ચોથો—સલમાન પોતાની મતલબ સાંધવા મેહેરબાનુંને ધભરાવે કે જહાંગીર દીવાનો થઇ ગયો છે. મેહેરબાનું ગભરાય છે. સલમાન લાગ સાંધી કહે છે કે રેહાના સાથે મારાં લગન કરવાનું વચન આપો તો હું મારી યુકતી અજમાઉં અને જહાંગીરને દીવાનાપનથી છોડાવું. મેહેર જહાંગીરને સારી હાલતમાં લાવવા માટે લાચારીથી રેહાના સાથે સલમાનના લગન કરાવી આપવાનું વચન આપે છે.

પરદો પાંચમો—કીલ્લા આગલ મરહુમ બાદશાહ (જહાંગીરના બાપ) નું રૂહ રાતનાં ભટકે છે એમ ચોકીદારોથી જહાંગીરને ખબર પડવાથી જહાંગીર રાતના કીલ્લા આગલ આવે છે, જ્યાં રૂહ દેખાએ છે તે તેને દોરવીને કબ્રસ્થાનનાં એકાંત ભાગમાં લઇ જાયછે.

પરદો છઠો—અખતર સલમાન સાથ કબ્રસ્થાનમાં જહાંગીર તથા રૂહની હીલચાલ જોવા આવે છે. રૂહ જહાંગીરને દર્શાવે છે કે હું તાહરો બાપ છું અને માહરૂં ખુન તારા કાકાએ તાહરી માંએની મદદથી કીધું છે. એજ મલેકા માહરી તરફ બેવફા થઇને તાહારા કાકા સાથે પરણી એટલુંજ નહી, પણ તું ખરા વારેસને બાતલ બનાવી તારા કાકાનેજ રાજ અપાવ્યું માટે જો તું માહરો કદરદાન બેટો હોય તો મારા ખુનનો બદલો તાહરા કાકા પર લેજે પણ તેમ કરવા જતાં તારી માયને જરાબી દુઃખ ના દેતો, તેના પર હરગીજ વેર ના લેતો.

અંક બીજો.

પરદો પહેલો—અખતરના બજીદ થવાથી જહાંગીર પોતાના મરહુમ બાપના રૂહનો ભેદ તેને જણાવે છે અને પોતે ફરજીયાત દીવાનો બની ખરી બાતમી મેલવવાનો નીશ્ચય કરે છે.

પરદો બીજો—મેહેરબાનું આગલ રેહાના તથા ફરજાના મનસૂરની તારીફ કરે છે મનસૂર ગોઠવણ મુજબ આવી લાગે છે. મહેરબાનું તેના પ્યારનો ઈનકાર કરે છે, કીનાખોર મનસૂર તેની ઉપર કીનો લેવાનો કસદ જાહેર કરી ચાલી જાય છે. બાદ જહાંગીર આવે છે, મહેરબાનું જહાંગીરને પોતા તરફ ઘણોજ બેદરકાર જોવાથી તથા જહાંગીરનો ઓરત માત્ર તરફ અનગમો હોવાથી અફસોસ કરે છે.

પરદો ત્રીજો—સલમાન રેહાના સાથે લગ્ન કરવા માટે લગ્નના પોશાકમાં આવે છે. રેહાનાના આશક અનવરને આ વાતની ખબર પડવાથી છે. તે પોતાના ભાઇ અખતરની મદદ માગે છે. સલમાન ભુતોથી ઘણો ડરતો હોવાથી અખતર અનવર સાથે બે માણસોને ભુતનો પોશાક પેહેરાવીને મોકલાવે છે તેઓ સલમાનને બીહવડાવે છે તથા રેહાનાથી દુરનો દુર રાખે છે અને તેનો પોશાક તથા સેહેરો ઉતારી અનવરને પહેરાવે છે. મીયાં સાહેબ આવે છે, અને સલમાનના ધોકામાં તે રેહાના સાથે અનવરના લગન કરે છે. મેહેરબાનુંની ઓહોંસથી રેહાનાને ફરજયાત સલમાન સાથે પરણવું પડયું છે એમ સમજી તેણી દુખી બને છે. સેવટે અનવર રેહાના આગલ જાહેર થાય છે. રેહાના આનંદ થાય છે. સલમાન વધારે ગડબડ કરવા ન પામે માટે નકલી ભુતે તેને બાંધીને ચાલી જાય છે.

પરદો ચોથો—નીરાસ અને નાસીપાસ થયલો સલમાન પોતાની હાલતપર તથા જહાંગીર દીવાનો થવાથી તેની નોકરી પરથી બરતરફ થવાનો અફસોસ કરે છે; તાંહ મનસુર આવે છે અને સલમાનને પૈસાની લાલચે જહાંગીરનું ખુન કરવા ઉસકેરે છે. સલમાન તે વાતને ધીકારે છે પણ પૈસાને ખાતર કોઇબી સૂરતે મેહેરબાનુંને કબ્રસ્તાનના એકાંત ભાગમાં મેળવી આપવાનું સલમાન મનસૂરને વચન આપે છે.

પરદો પાંચમો—બાદશાહ ફરરોખ જહાંગીર શા સબબથી દીવાનો થઈ ગયો છે તે વીશે વજીર હોમાયુનને પુછેછે. વજીર તેના દીવાનાપણનું કારણ ફકત પોતાની છોકરી મેહેરબાનું પરની ફીદાગીરીનું જણાવેછે અને તેની સાબેતીમાં જહાંગીરે મેહેરબાનું પર લખેલી પ્રેમપત્રીકા રજુ કરેછે. બાદશાહ તે કાગળ વાંચે છે તોપણ વધારે ખાત્રી કરવા વજીરને કહેછે કે હમણાં જહાંગીર સાથે તેની મા ખાનગીમાં એજ સંબંધી વાતચીત કરવા આવનાર છે પણ મલેકા પોતે પોતાના દીકરાને ચાહતી હોવાથી તે વાત મારીથી છુપાવશે માટે તું એ લોકોની વાતચીત છુપાઈને સાંભળીને માહરી આગળ જાહેર કર એમ કહીને ચાલી જાએછ. જહાંગીર પોતાની માએની મુલાકાત દરમીયાન તેના પાપી કરતુકોની યાદ આપે છે. જહાંગીરને ઘણો ઉસકેરાયલો જોઇ વજીર મદદ માટે બુમ પાડેછે. જહાંગીર પરદામાં છુપાયલા વજીરને ભૂલથી પોતાનો કાકો સમજીને વગર જોવે વાર કરેછે. વજીર મરી જાયેછે. જહાંગીર ઘણો ઉસકેરાયલો હોવાથી વખતછે પોતાની માએને ઈજા કરે એવા વીચારથી મરનાર બાદશાહનું રૂહ પાછું જાહેર થાયછે અને માયને દુખી નહીં કરવા માટે ચેતાવેછે. જહાંગીર પોતાની માયને હવે પછીથી સુધારવા તથા પોતાના કાકાનો સાથ છોડી દેવા સમઝાવે છે અને બાપ તથા કાકાની સબી બતાવે છે અને સરખામની કરે છે.

પરદો છઠો.—સલમાન પોતાની ગોઠવણ મુજબ એકાંત બાગમાં મનસુર સાથ મેહેરબાનુંની મુલાકાત કરાવે છે. મનસુર જબરદસતીથી તેણીને પોતાનો પ્યાર કબુલ રાખવા સમઝાવે છે, મેહેર એ વાતનો ઇનકાર કરેછે. મનસુરનો પ્યાર કીનામાં બદલાય છે, તે મેહેરનું ખુન કરવા ચાહેછે. જહાંગીર કટોકટની વખતે તાંહ આવીને પીસતોલ વડે મનસુરનું ખુન કરીને મેહેરબાનુંને બચાવેછે. મેહેરબાનું પાછો પ્યારનો ઉભરો ખાલી કરેછે જહાંગીર તેને ઉડાવેછે. અહીયાં જહાંગીર તેણીના બાપનું ખુન પોતાને હાથે થયું છે એમ તેણીને કહેછે બાપના મરણનો કારી ઘા તે નાદાન છોકરીના મગજ પર ભયંકારક અસર કરેછે અને તે અસરથી તથા હવે પછી જહાંગીરના પ્યારની નીરાશીના ખીયાલથી તે દીવાની થઇ જાયછે.

અંક ત્રીજો.

પરદો પેહલ્લો—દીવાની બનેલી મેહેર નદી કીનારે ભમેછે દીવાનાપણમાં એક નાહના નાલાંમાં પડીને મરી જાયછે.

પરદો બીજો—તરેહવાર સંકટોથી ઘેરાઇ ગયેલો શાહ ફરરોખ કાઈબા સુરતથી જહાંગીરનું કાટલું કહડાવવાની ગોઠવણ કરેછે જેમાં હુમાયુંનના છોકરા (નાસીર)ને તેના બાપનું તથા આડકતરી રીતે તેની બેહેન મેહેરનું ખુન કરનાર જહાંગીર પર વેર લેવા માટે ઉસકેરેછે. નાસીર શાહ ફરરોખને તદબીર પુછે છે. શાહ તેને તદબીર દેખાડેછે કે આજે બાદશાહી કુટુંબને માટે મેહેલમાં એક નાટક થનાર છે જ્યાં તું તારી તલવારને ઝેરી પાણી પાઇને સાથે લાવજે અને લાગ મળતાંજ છેડતી શોધીને જહાંગીરને એક સાબુત ફટકો લગાવજે ને તારૂં વેર વાલજે. નાસીર એ ગોઠવણ કબુલી જાયેછ. ફરામુર્જ અમીર પોતાના બેટા મનસુરનુ ખુન જહાંગીરે કીધું તેની ફરીયાદ ફરરોખશાહ પાસે કરવા આવેછે ફરરોખ તેને પણ તેના છોકરાનુ વેર લેવાની એક યુકતી દેખાડેછે કે આજે બાદશાહી કુટુંબને માટે નાટક થનાર છે તાંહ તુ શરાબની જામ જેહેર આમેજ તૈયાર રાખજે અને જે વખતે શરાબનો દોર ચાલે તે વખતે જહાંગીરને ઝપાટામાં એ ઝેર ભેળેલી શરાબની જામ આપજે.

પરદો ત્રીજો.—નાટકના જલસામાં જહાંગીર અને અખતર બધી તઇયારી કરતાં દેખાયછે જ્યાં બાદશાહ ફરરોખ, મલેકા, ફરામુર્જ, નાસીર વીગેરે દાખલ થાયછે. નાટક શરૂ થાયછે. (નાટકનો ટુંક સાર)—(એક બાદશાહ પોતાની મલેકા સાથે વાતચીત કરેછે કે આજે મારી તબીયત સુસ્તછે, માટે હું સુવું છું એમ કહીને તે સુઇ જાયછે, મલેકા કે જે પોતાના દેવર સાથે પ્યારમાં પડેલી છે ને તાંહ પોતાના ધણીનું ખુન કરાવવા લઇ આવેછે. દેવર તેણીની મદદથી પોતાના ભાઇ બાદશાહનું ખુન કરેછે.) આટલું જોતાંજ શાહ ફરરોખનું દીલ પોતે કીધેલા નીચ કામ માટે ડંખવાથી તે ધભરાયછે મલેકા પણ તેમજ અકળાયછે. તમાશો

મોકુફ કરવાનો હુકમ થાયછે. પોતાના બાપનો ખુની શાહ ફરરોખજ ખરેખર છે એમ જહાંગીરની ખાતરી થાયછે. આવો નાટક હાથે કરીને ફસાદ ઉઠાવવા માટે જહાંગીરે કીધો છે એમ શાહ તેની પર બોહતાન મુકેછે. શાહના બોલવાના ટેકામાં નાસીર છેડતી સોધેછે, અને જહાંગીર સાથે તકરાર કરતા પટાબાજીમાં ઉતરેછે. નાસીર જહાંગીર પર ઝેરી તલવારનો વાર કરેછે, કંઇપણ દગો થયોછે એમ જહાંગીર ચેતી જાયછે અને અખતરની તલવાર લઇને નાસીરને મરણતોલ જખમી કરેછે. જહાંગીરના જખમી થવાથી મલેકા જહાંગીર માટે શરાબ તથા પાણીની દોડાદોડ કરે છે, ઝેર ભેળેલી શરાબી જામ ફરામુર્જ અમીર જહાંગીર વાસતે આપેછે જહાંગીર મલેકાના હાથનો શરાબ પીવા તથા તેનું મોંહ જોવા ના પાડેછે. પોતાનો જીવ ધભરાતો હોવાથી મલેકા પોતે તે શરાબ ફરરોખ તેને અટકાવે તે અગાઉ ભોળપણમાં પીઇ જાયછે. હવે નાસીરને ફરરોખની દગાબાજી માલમ પડેછે જેથી ફરરોખની ઉસકેરની તથા ઝેરી શમશીર વીશે ખરો ખુલાસો કરી નાસીર જહાંગીર પાસે માફ માંગતો પોતાનો પ્રાણ છોડે છે. મલેકા શરાબમાં ઝેર હોવાની ફરીયાદ કરેછે. એ વાત જાહેર થતાં ફરામુર્જ અમીર નાહસી જાયછે. શાહ ફરરોખ પણ નાસવા જાય છે. જહાંગીર તેને પીસતોલ વતી મારી નાખી પોતાના બાપનું વેર લેછે. મલેકા ઝેર ચહડવાથી મરી જાયછ. જહાંગીર અખતર પાસેથી વચન લેછે કે તું જીવતો રહીને માહરો કીસ્સો જગમાં આશકારા કરજે કે જેથી દુનીયા મને બદનામ કરતાં અટકે. અખતર નાચારીયે વચન પાલવાની કબુલાત આપેછે. ઝેરી નીયમથી જહાંગીર પોતાનો પ્રાણ તે કીરતારને હવાલે કરેછે.

સમાપ્ત.

બ નામે ખુદા.

નાટક પાત્ર.

—:o:—

હેમલેટમાંના નામો.

ફરરોખ—દમાસ્કસનો રાજા—જહાંગીરનો કાકો .....કલોડીયસ.
જહાંગીર—આલમગીરનો છોકરો ....હેમલેટ.
રૂહ—જહાંગીરના મરહુમ બાપ આલમગીરનું રૂહ ...હેમલેટનો બાપ.
હુમાયું—વજીર ....પોલોનીયસ.
નાસીર—હુમાયુંનો બેટો ....લારેટીસ.
ફરામુર્જ—એક અમીર ....કાર્નેલીયસ.
અખતર—જહાંગીરનો દોસ્ત ....હોરેશીયો.
અનવર—અખતરનો ભાઇ ....(નવો ભાગ)
મનસુર—ફરામુર્જનો છોકરો—મેહેરનો આશક ......(નવો ભાગ)
સલમાન—જહાંગીરનો ખીદમતગાર ....માર્સેલસ.
ગૌહરૂન્નીસા—જહાંગીરની મા—પાછલથી કાકી......ગર્ટરૂડ.
મેહેરબાનું—હુમાયુંની છોકરી—જહાંગીરની માશુક ...ઓફેલીયા.
રેહાના—મેહેરબાનુંની સાહેલી—અનવરની માશુક ..(નવો ભાગ)
ફરજાના—મેહેરબાનુંની સાહેલી....................(નવો ભાગ)

—:o:—

ચોબદાર, મીયાંજી, નકલીભૂતો, તમાશાવાલાઓ, વીગેરે.

—:o:—

સ્થળ—દમાસ્કસ.

—:o:—

જાદુના ખેલ શીખનાર ઉમેદવારને ખાસ ખબર.

જાદુના ખેલને લગતા કંઇપણ સામાન વિલાયતથી ઓરડર કરી જુજ કમીશને મંગાવી આપવામાં આવશે તેમજ અહિંઆ સસ્તિ કીમતે બનાવી આપવામાં આવશે. સામાન ખરીદ કરનારને ખેલ કરવાની તમામ સમજણ મફત બતાવવામાં આવશે.

મુંબઇ તેમજ બહારગામમાં ઘણા માણસોને ખેલો શીખાવ્યા છે.

પ્રોફેસર ડી. એચ. દાવડા,
૧૫૮ જકરીયા મસીદ રોડ, મુંબઈ.

વાંચો ! વીચારો ! ખાતરી કરો !

મી૰ રતનજી પાલનજી ખટાઉ જેઓ નજદીક **૧૦ વરસ** સુધી (મુંબાઈની જાણીતી **વેસ્ટ એન્ડ વૉચ કુંο** તેમજ **ઘડીયાળી**ઓ મેસરસ **લુંડ એન્ડ બ્લોકલી** તથા બીજી ઘડીયાલની જાણીતી દુકાનોપર) કામ કરી તેઓને ત્યાંથી **પોતાની કુશલતાની સરટીફીકેટો** મેલવી હાલ પોતે ગ્રાંટરોડ, તારદેવ, વાલકેશ્વર, ખંબાલા હીલ, ગીરગામ, ખેતવાડી વગેરે લતાના **રેહેવાશીઓની સગવડ સારૂ** સારા પાયાપર ઘડીયાળીની દુકાન ઉઘાડી છે. જ્યાં **તરેહવાર** જાતના જાણીતા મેકરોના પૉકટ વૉચીઝ, નાના મોટાં ટાંગવાના તથા બેઠકના કલોક, ટાઇમપીસ, **ઉંચી કીસમ**ના રોલડ પ્લેટના તેમજ ખરી ચાંદીના છેડાઓ, લોકેટો, ચારમસ, બટનો વગેરે ઘણાજ કીફાયત **ભાવે મલશે.**

ધ્યાનથી વાચજો:—આજકાલ મુંબઈ શેહેરમાં **ઘડીયાલીઓ** તો **ડગલે ને પગલે** છે, પણ હમો હીંમતથી કહીએ કે **૯૫ ટકા** જેટલા તેમાં **લે ભાગુઓ** (એટલે ઉપર ટપકેનું કામ કરનારા) છે. તેવા ઘડીયાલીઓનાં **હાથમાં** ઘડીયાલ **આપવું** તેના કરતાં **નવું ઘડાયાલ** લેવાની લોકોને હમો **ભલામણ** કરીયે. હમો હમારે મોઢે હમારી બડાઇ ન કરતાં ફક્ત હમારી દુકાને પધારી **હમારા કામની સરટીફીકેટો** જોઈ જવાની શોખીનોને ભલામણ કરીયેચ જે વાંચવાથી તુરત જણાશે કે **દસ વરસ** સુધી વેલાયતના **કસાયલા યુરોપીઅન ઘડીયાલીઓ**ની તકેદારી હેઠળ કામ કરી ઘડીયાલની બાબતમાં **પકકી માહીતગારી** મેલવી દુકાન ખોલવાની **હીંમત કીધી છે**; જેથી **ઘડીયાલ, મ્યુઝીકબાકસ આરગીન, ઈલેક્ટ્રીક લેંપ** વગેરેમાં ગમે એવું અગડુ કામ હોશે તે પણ હમો કરી આપશું.

બીજું હમો જણાવવાને મગરૂર છૈયે કે હમુને દુકાન ખોલવાને **ફકત એક વરસ** ગુજરાયુંચ તેટલી ટુંક **મુદતમાં વગર માંગવે** સંખ્યાબંધ **સરટીફીકેટો** હમારા કદરદાન ઘરાકો તરફથી મેલવી છે જે હમારાં કામના મોટાંમાં મોઠી ફતેહ દેખાડે છે.

ખાસ ખબર:—હમારી દુકાને મો માંગયું દામ લઈ મન પતીજ કામ કરી આપવામાં આવે છે જે બાપે ફકત **એકજ** વખત કામ પાડી **ખાતરી કરવી.**

આર. પી. ખટાઉ વાચ કુંપની,

[illegible] **નંબર ૪૦) નાના શંકર ચાલ ગ્રાંટરોડ પુલની સામે.**

ગાયન ૧.

સબ:—દાવર દાદાર કાદીર સત્તાર દાતાર આલા કેબાર
ગફફાર જબ્બાર એ તોરી ગુલકારીપે વારી બલહારી.
આલમપર સરદારી કાયમકી કીરતારી તા પરવારી.
પતીત તારે લાખોં રબ શરમ ધરમ રાખો
બીનતી તોરી હાં કરત મીલ નર નારી.

ગાયન ૨.

ખવાસે—નાચેં ગાએં નારી પીયારી ચલો બારીબારી જાએં
હમ જાએં બલહારી.
બાગમે હય ફુલ ખીલે પ્યારી મય વારી
હરસુ હય બાદે બહારી રે ઘુમ ઘુમ દેખેં ગુલોંકી શાન.
સયરે ચમન ગુલગુલશન હય સોહાના લાલા.
ગુલલાલા મતવાલા હય આલા.

ગાયન ૩.

ફરરોખ—જાની સુન તોહે બીન જીના ખુશ લગેના.
કલ પડેના, અમન મીલેના, પરેશાની,
હયરાની બેખ્યાની હય દાની સીતમરાની.
ક્યા ધન તુજપર જાના તનમનકો વારના વારના
હરબારી દીલદારી કરકર જાનીસીમ
હરદમ જરસર કરત નજર બન બંન્દગાન બન્દા.

ગાયન ૪.

ગોહરૂનનીસા—મોહેનારે જીશાન તુ બની બના અયજાન.
સુલતાન બનકે મોરા સજના તનમનકા પ્યારે જાની
વારૂં તુજપર સબીજાના.
શુકરાના શુકરાના માન જાન કુરબાન શાન
ધ્યાનમે ધરના
સુખ કરના જાવેદાની જાના મીલકર શાદીગાના.

ગાયન ૫.

જહાંગીર—દુનીયાંમે સભી જાલ છન્દ ફન્દસે મલાલ હય,
રંગ ઢંગ અજબ પ્રથીકાલ હય.
દુખમય લાખન સહું દીન રાતન
પદરકા દામન નહી રહા મામન
જીના અબ જગતમે વબાલ હય.

ગાયન ૬.

જહાંગીર—ચકમા ચલતા છલતા જલતા મુજકો એહ કયા દીલમે;સમઝા"
ચીકના પીતના કુટના દમકા પ્યાલા હય યેહ સમકા
તેગ મારૂં ખનનનનનનન, જાન જાએ સનનનનન,
બનકે મુરદા ફડકે મુરગા સાથી હો વહીં જમકા.

ગાયન ૭.

મેહરબાનો—અલબેલે સોં કહેના રે સંદેસા મોરા.
કાહે બીસારે અય પ્યારે મોહે આરેઆરે તોરી હમ આસ નીહારે
કરો કુછ ધ્યાન લગે બીરહાબાન હય જાનપે આન બનીરે
દીનરતીયાં એહાં દીનરતીયાં રકત બહે અંખીયાં
આગ હય છતીયાં લંગતીયાં ન ભાવત કોઉકી બતીયાં
અબતો સજન દીખલાદે દરશન હાંરે
સુલગત તનમન તજે હમ અનધન.

ગાયન ૮.

ખવાસેં—માન બચન રાજ દુલારી મોરી
જીયા નખોરી થોરી મત હોરી
મેહેર—જાવ જાવ મન ન દુખાઓ જાવ.
ખવાસેં—દીલ ન દુખાઓ નીત સુખ તુમ ઉઠાઓ મનકી મુરાદેં પાઓ.
મેહેર—જાવ જાવ કુહડાવોન મન મોરા સમઝાઓ.

ગાયન ૯.

મેહેર— સખી કયસે દુખ સહાજાએ, બીન પીયા જીયા કલ નહી પાએ
જાએ સીસક સીસક જીયા હાએ

ઉયરા અજાનકા બીછોહસે પીછાન પડી
દુખસો મીલાપ ભયો સુખ બનગયો બયરી

ખ઼વાસે—હોએ દરસ તોહે પ્રાનકા કાહે સુન્દરી અધીરી ભઇ
મેહેર— સખી કયસે ધરે મન ધીર દરસ બીન જહાંગીરકે
ખ઼વાસે—ધીર ધીર અધીરી ધીર
મેહેર— પીર દે ગયો જહાંગીર સંગલીયે ગયો મોરી ધીર
કરૂં કાહા હાએ કહાં બસું જાએ કયસે કલ આએ ચયન ઉયા પાએ

ગાયન ૧૦

રેહાના— આજ તોરા સઇયાં મન્દરવામે અઇ હે પીયારી
ભાગ જગેહે સોહાગ રાગ ગેહે
મેહેર— બાર બાર હો નીસાર જાનદુંગી વારવાર
ફરઝાના—ફીર હમકો તુમ જાઓગી ભૂલ તુમ બનકે ગુલ જાઓગી ફૂલ
વાહ વાહ વાહ વાહ એ લાગ ફાગ લેહે.

ગાયન ૧૧.

મેહેર—અફ઼સોસ ગયા હમદમ છલીયાં,
ન રહા ચમન જલ જલ ગઇ કલીયાં.
ખાક બદન કર મન મુરઝાએ,
જાનકો મેરી રોગ લગાએ,
પીતકે ગ઼મસે મય જલીયાં.

ગાયન ૧૨.

સલમાન—માનો માંનો માનોરે પ્યારી બતીયાં
રેહાના—જા જા નાહીં દીખાવે તુજતીયાં એહબતીયાં સુરતીયાં
સલમાન—ઓસા દે એક ગોરે ગાલકા પ્યારી જાન ઓસા દે એક ગોરે ગાલકા
રેહાના—ચલ મુએ હટ મુએ ધુસ તુ મનહુસ મુએ
સલમાન—મય જો જાઉં તો પચતાયગી દુલો કહાં મુંજસા પાયગી
રેહાના—નીકલ નીકલ ઉધરકો ચલ ન અબ મચલ હાં

ગાયન ૧૩.

રેહાના—
દુર દુર જા પરેહો દુર બેશઊર તુ મુંહકો તેરે ઝુલસું મસાની મજુર તુ
સલમાન—દો ચાર ધાતેં લે માર લાતે બાતેં મીઠી કરજાન,

રેહાના— જારે જારે મુરખ નાદાન
સલમાન—સુન પ્યારી તુમાન જારી નાકર તુફાન
રેહાના— જારે મુઝ્ શયતાન અરે જાઝ્જાઝ્
સલમાન—અરે આઆઆ હટ નસા ખટ નસા એસા ઝટપટ દીસા
રેહાના— જાઝ્જારે કાલે લંગુર તુ.

ગાયન ૧૪

મનસુર— એકલીયાં ડાલી આલીરે મનવામે
પુંકત તનમન આહ શેઅલે બનુકે તુમ બીનજાની
કયસે મેરી જીન્દગાની હોગી હોકે રોગી નીત દીનન રયન
નીર નયન જારી પાવે જીયા ન ચયન
બીરહા છાતી દુખ પાલી

ગાયન ૧૫

ફરઝાના—અજી વાહવાહજી બાંકે જવાન વાહજી
બડી ધુમ ધામસે હોંગે બ્યાહજી ચલે ફ્રાસ્સે કરનેકો ચાહજી
અજી જાવ જાવ જાવ જાવ રાહલો તબાહ મત ચાહ ચાહ બનો ગુમરાહજી
મેહેરબાનોકી મેહેરતો દુર હયજી
કહાં તું હય ખાકી કહાં વોહ હુરનુરી
મનસુર—જાવ જાવ નાદાન બેધ્યાન નીડર ઉધર હો.
ચાહ પ્યારસે વાહવાહસે પાઉં ગાહ માહજી.

ગાયન ૧૬

મનસુર—મોહનીયા પ્યારી સનમસે મીલાવો
જો ચાહો જો માંગો વોહી મોસે પાવો.
રેહાના—એહ મુંહકાલા ઔર મસાલા જાકે ખુસ્કા ખાવો.
મનસુર—મય જલા હું ઇસ્કમે તુમ ઔર ન આગ લગાવો.
જનમ એહ ગુનામાતુ બીનતી સદા મય કરૂં, દેખકે જરત મોરા જીયરા
ફરઝાના—ન લો નામ ઉસ ગુલકા ટહલો જાવો
મત માંદ ચાન્દકો ગહન લગાવોજી
બનકે ખફતીયું નહી ફૂલકપે ખાક ઉડાવોજી.
મનસુર—મેરી કસમ તુમ નાહી સુખન એહ સુનાવો.

ગાયન ૧૭

મનસુર— મોરી પીરા મીટાવો એહ ગુરીયાં સુંદરીયાં મીલવાદો
રેહાના— નીડર નીડર અતર નકર,
ફૂલનસે ભર દામન અમન ચમનસે કાટો
લો ગમકો કમ કરકે દીલ રાખો થમથમ
મેહેરસે મીલવાકે ચમકાએં ચમચમ
મનસુર— મેરી જાનકો બચાઈયે સવાબ આપ પાઈયે
ફરઝાના— હાંહાં તુમ ગમકો ભૂલાદો પ્યારી પાઓ

ગાયન ૧૮

સલમાન—હાય હાય અલ્લાહરે એહ ક્યા હુવા,
ક્યા હુવારે ક્યાહુવા ક્યાહુવા ક્યાહુવા ક્યાહુવા.
અરે કોઈ આવો બચાવો બુવા,
માર ધાડ તોડ ફાડ બાપરે મુવા.

અંક બીજો.

ગાયન ૧૯.

જહાંગીર—કયા કરે ભરોસા હય જહાં ખરાબ
યાર ગાર સારે બેવફા બને
હય બુરા જમાના આજકા જનાબ
કે દોસ્ત દમમે રંજો ગમમે ઔર હે અજાબ
કયસે એતેબાર હો રાજ કયા કહેં
રંગ ઢંગમે બુરે હય દગા ભરે
હો ગયા જહાનમે કયસા ઇનકે લાબ
જો ઉસ્તવાર રાજદાર હોન દસ્તયાબ

ગાયન ૨૦.

સહેલીયાં—નાચે ઝુમ ઝુમ ઝુમ પ્યારી ગુલશન હય સબ હરા પ્યારી
નાચે હીલ મીલ ખીલ હાં હાં હાં
આજ સાજ કરે મેહેર પીયારી રંગ ઉડે ગતરાગ છીડે
બહડે શાન કરે આન પે કુરબાન દીલોજાન
આ દીખાએ જલ્વા પ્યારી ખીલ જાએગી કીયારી હાંહાંહાંહાં

ગાયન ૨૧

મેહેર—હે હે હે મન તું કાહે જલે
તુજપર દીલબર કી નજર નહી ગર દમભર હોકર યારજી
સંકટ સહે ફીર કયું હાત મલે
બહેતે દરીયાસી ગુજરે હય ઉમ્ર એહ હાય જવાનીકી
તનમન જલજલ ઘડી ઘડી પલ પલ
બનકર દુશમન ચલાહલ જોબન
હે હે નએ નએ નીતગમ હરદમ જોબના ચલે.

ગાયન ૨૨

રેહાના ફરજાના—માન મચલ નચલ ચંચલ ચપલ દીલબર હય પરીયા
મેહેર—કર લો યાર જો ભાયા સાંવરીયા કરશાદી આબાદી ઉનસે સુંદરીયા
રેહાના ફરજાના—શાન ફલક તલક હાં હાં ચમક દમક હાં હાં
લટક મટક હાં હાં ઝટક પટક હાં

મેહેર—ન શીસલ ચીકનીયા બડી કુટની બડી ભુતની ઇધર ઉધર
નજરીયા જયસે બંન્દરીયા નાચે અટરીયાં
કુદે ઉછલ મચલ હાં.

ગાયન ૨૩.

મનસૂર—ઇશ્કમે એકલ હું મન હરવા જરા લાગો અય પ્યારી એહ ગરવા
ખયરાતે હુસ્ન દે ડાલો દીલ શાદ હોવે મતવાલો
તોરી શાન બહડે જાન અલ્લાહ કામ બનાવે મનશા મનકી પાવે
ચંદ્ર બદનીયાં ગોરી મોહનીયાં મીર્ગનયનીયાં ગુલલાલા
બન ઠનમે મેહરે બાલાજીકો આજ નહીં જલા
આવો આવો લુભાવો રીઝાવો જાના મીલે સવાબ દીલકો ઘર કરવા

ગાયન ૨૪.

મેહેર—તોરી મનકી કછુ ન પુરી હો આસ કાહે સતાઓરે
મુજપે સીતમ કાહે કરે જીયરામે સોચ અરે
પાએ પાએ નાહી જીયાકી આસ જલકી ચલેના તોરી બતીયાં
દામનકી ખરાબ આબ જીન કીયા દીયા ચમક તાબ
બીજલી છતીયાં તલમલાએ જાનકો જલાઓરે

ગાયન ૨૫.

મેહેર—દુશમન મોરા બન બન દીન રયન
બાલા જોબન કરે ચયન હરન
દુનીયામે કીસ ગઝબ કે આઝાર
કહીં દુશમન કહીં આશકજાની
જીસકો તકત વોહ ન ડાલે નગન

ગાયન ૨૬

મેહેર— કાહે છોડે પ્યાર દીલબરરે આહે મોરેયાર
પ્યારારે સખુન મોરે જાન તનમન સબી ડારંવાર
મનમે રંજ કાહેકો કીનો તજે યાદ સારી દીનો
કંથ ક્યું છોડેહો મોરા ધ્યાન લાગારે મોહે મોહબાન
ઉઈ ઉઈરે કીની ખારજાર
હમતો તુમપે જાન હય દેતે નહી દાદ હમારી લેતે
સખી તુમ કયસે છીકે આહ ન્યારી ચાહનેકી રાહ
ઉઇ ઉઇરે મયતો બયઠી હાર.

ગાયન ૨૭

મેહેર— ક્યા કાહે આહે દુખ સહેનારે
મર રહેના જીવન અબ સોહેનારે
સીના જલે આહે ભાવે ના જીના, સઈયાં જો પીત નીબાહેના
ચાહતમે ગમ સાથ લગે હંય
રાહત પાના એહ ચાહેના ગાહેના મોહેનારે.

ગાયન ૨૮

સલમાન—કરૂં આજ દુલનસે મય શાદી હો હો હો
બનકે દુલા તનકે ફૂલા મનસે ભૂલા ગમસારા.
સાંવરા સલોના પ્યારા પ્યારા હું ઘરબારી
દુલન મીલન સજન મોહન આયે બડે ઠાટ બાટસે
શાદ શાદ બન દામાદ
પાંચ સાત હોંગે બચ્ચે લડાઉંગા લાડ દાલભાત દુંગા
બાવા બનુંગા પ્યાર કરૂંગા બેટા કહુંગા હરબારી

ગાયન ૨૯

સલમાન—દેખો દેખો દુલાહકી ખુબ ગત બની
માલી હુર ચહડા નુર
પડા ફન્દા ભૂલ ગઈ શાદી હો હો
ગઇ બની ભાગ ઘર ધના
રહાબના કાંકકર ચના
શાદી કે બવજ બરબાદી.

ગાયન ૩૦

મનસુર— સુન ગુનસે ચુન કામ તુ
દેખું દેખું ઢંગ તોરે છલ હુનર હુનર હાં ભઇયા હુબહુ
કામ બનાઓગે દામભી પાઓગે જાઓગે બન નેહાલ
ખુશી લાઓગે મન કમાલ
દુખ મીટાએગા સુખ ઉઠાએગા જરસે મુદામ તું.

ગાયન ૩૧.

સલમાન—યારો સબકા હય સરદાર પયસા
કરે દુનીયામે સબ કાર પયસા
કોઇ ખરચે જો દામ બને ઉસકાહી કામ

વહી પાવે આરામ દામસે હોવે કામ
દામસે પાવે નામ રહે પલ્લેમેં ગર ચાર પયસા
જોરૂ બચ્ચે પયસે કે હય હામીકારજી
લેના દેના હય બેવહાર પયસેકા પ્યારા પ્યારા હય દીદાર પયસેકા
સારા પ્યારોં મેં હય પ્યાર પયસેકા સબી સરકારો દરબાર પયસેકા
બના આલમમેં યારોંકા યાર પયસા
કરે નામી હજારોં મેં ચાર પયસા પ્યારા કયસા બના યારો પયસાં

ગાયન ૩૨

મેહેર—પીયુ મીલનકી બતીયાં સુન આજ હું મય રતીયાં
ઘર છોડા દર છોડા હય આજ
પ્રેમકી લાગી મોહે એ દીલપાર ગઇ હય કતીયાં
કારી લાગે ભારી લાગે રયનન
દુશમન બની મન ઘબરાવે
જીયા અકુલાવે ફાટે છતીયાં

ગાયન ૩૩

મેહેર—દીલસે દુર કરવો ધ્યાન પુરા ન હોગા અરમાન
મનસુર—હય જાનો મન તેરા હય માલો ધન તેરા સર તેરા તન તેરા બેગુમાન.
મેહેર—દુર હો રીઝાલે ઓ બદકાર સુરત કાલી કર ચમાર
મનસુર—ખબરદાર સીતમગાર,લાગોજી ગરવા આજ સુન્દરવા જાન જીગ રવા
તુ પ્યારી હય ન્યારી મય વારી બલહારી કરયારી દીલદારી મેરી આન
મેહેર—પાક દામન જો હો નાપાકસે હમ તાબ નહો
નીચકે હાતમે ગૌહર કભી નાયાબ નહો.

ગાયન ૩૪

મેહેર—જા જા મુજી દેખી તેરી દીલેરીકી શાન
બાતેં ન બના લુચ્ચે શોદે ઝુઠે દુર હો બેઇમાન
ચલ હટ નટ ખટ દુર હો.
મનસુર—માનો બીનતી બીનતી જાન વારૂં મોરા તોપે પ્રાણ.
મેહેર—ઓ હયવાન.
મનસુર—પ્યારી જાન.
મેહેર—થુ હય થુ શયતાન.

અંક ત્રીજો.

ગાયન ૩૫

મેહેર—જીન્દગી કહેતે હય દુનીયાસે ગુજર જાનેકો
જી તડપતા હય ગલા કાટકે મર જાનેકો
ઇસિ મરજકા ન હુવા હજરતે ઇસાસે ઈલાજ
મઓત આ જાય મસીહા તેરે દીવાનેકો
યેહ ન સમઝીકે તુઝે ખુદભી હય જલના આખીર
શમઆ કયું તુને જલાયા કીસી પરવાનેકો.

ગાયન ૩૬

મેહેર—દર દર દીલબર દેખતી દુખ દરીયા ડુબી નારી
દઇ દીલબર દીખે દીલમાંહી દીવાની મોરી દીલદારીરે હોજી
અપના સો સપના ભયા અબ ખપના નહી ભારી
બસ જપના ઉસીકા નામ દીવાની મોરી દીલદારીરે હોજી

ગાયન ૩૭.

ફરરોખ—ખતમ કયા મુજપર બલાએ આસમાની હો ગઈ
આબરૂ અશકોંકી બદકારીસે પાની હો ગઈ
કુછ ન સામાં આખીરતકા કર સકા બખ્તેસીયાહ
ગમસે જાને નાતવાં અફસોસ ફાની હો ગઈ
ફઅલે બદને કર દીયા બદનામ મુજકો ઔર જલીલ
મેરી રૈઆયા કો મુજસે બદગુમાની હો ગઇ

ગાયન ૩૮.

મલેકા તમાશેવાલી—મુનતજીર આંખોમે હર વકત હય જલ્વા તેરા
આંખે દીખલાતી હય હરરોજ તમાશા તેરા,
જો મેરે પાસ હય કરતી હું તસદદુક તુજપર
દીલ તેરા જાન તેરી ઔર કલીજા તેરા
મીસલે પરવાનએ જાંસોજ હું મય આલમમે
હય અગર શમઆ સીફત આરીજે જેબા તેરા

ગાયન ૩૯

મલેકા તમાશે વાલી—મગ ચલત મોરા મન હરલીનો
એરી પ્યારી મય કયારીં કરૂં સાંવરીયાને માર પલક ઝલક
નેક દીખા કે મગ ચલત મોરામન હર લીનો
નીન્દ ન આવે ઉન બીન સજની
નીસદીન ઘડીઘડી પલપલ છીનછીન કલ ન પડત
બાંકી ચીત્રબન કુંવર રાજ કયસો ટોનવા કીનો
સૂરત દીખાકે.

સમાપ્ત.